

Ynglefugle på Tipperne 2012

Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 4. oktober 2012

Ole Thorup
Karsten Laursen

Institut for Bioscience

Rekvirent:
Naturstyrelsen
Antal sider: 7

Redaktør:
Tommy Asferg
Faglig kommentering:
Thomas Eske Holm
Kvalitetssikring, centret:
Jesper R. Fredshavn

AARHUS
UNIVERSITET

DCE - NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Tel.: +45 8715 0000
E-mail: dce@au.dk
<http://dce.au.dk>

Indhold

Indledning	3
Våde enge gav brushane optimale ynglebetingelser	3
Bedste ynglesæson for atlingand og skeand i flere årtier	4
Livsfarlige prædatorer ved ynglestart og stor tilbagegang hos stor kobbersneppe	5
Farvemærkning binder Tippetnes ynglefugle sammen med rast- og vinterkvarterer	5
Engryler og kreaturer bruger de samme dele af engene når der er vådt	6

Indledning

Tipperne er med over 400 ynglepar fordelt på 9 vadefuglearter et af de vigtigste områder for engfugle i Europa. De fleste arter er optalt systematisk siden 1928, og i materialet fra Tipperne har man en af verdens længste tidsserier for ynglefugle. Siden 1985 er engfuglenes redessucces overvåget, og der er tillige data for ungernes overlevelse fra 1998.

Våde enge gav brushane optimale ynglebetingelser

Næsten alle engfugle trives bedst på våde enge. Fra 2007 til 2011 var der fem tørre forår i træk, og især i 2007 og 2011 tørrede engene meget tidligt ud. Brushane er særlig sårbar over for tørre enge, og i 2007 og 2011 faldt antallet til hhv. 10 og 20 ynglende hunner. I modsætning hertil faldt der i 2012 meget regn i hele ynglesæsonen – i marts, april, juni og juli regnede det betydeligt mere end normalt – og engene var derfor fugtige eller våde i hele ynglesæsonen. Ikke engang to en halv uges varme og tørke i slutningen af maj og starten af juni fik de små vådområder på engene til at tørre ud.

De våde enge fik mange brushøns til at blive på Tipperne for at yngle i stedet for at trække videre, og der blev kortlagt 42 ynglende hunner (Tabel 1). Lige syd for Tipperne på den nordøstlige del af Værnengene var der ligeledes en del ynglefugle i 2012. Fugtighedsforholdene betød, at de mange brushøns havde en usædvanlig lang ynglesæson, og brushøner, der mistede deres kuld på grund af prædation eller kreaturtrampning, havde gode muligheder for at lægge om. De første æg klækkede i starten af juni, mens de sidste to reder klækkede omkring den 25. juli, og i alt sås 30 af de 42 ynglende hunner med unger (Tabel 2). Det er en meget høj andel, og da der fra slutningen af juni til slutningen af juli også sås adskillige flyvefærdige unger, har artens ynglesucces tydeligvis været helt i top.

Antallet af stor kobbersnepe var lille på Tipperne i 2012, sandsynligvis på grund af vandrefalke ved ynglesæsonens start.
Foto: Ole Amstrup.

Tabel 1. Antal ynglepar på Tipperne af en række karakteristiske ynglefugle. Gennemsnit for nogle perioder 1975-2009, 2010, 2011 og 2012. - : ingen optællinger

	1975-1984	1985-1994	1995-2004	2005-2009	2010	2011	2012
Knarand - par	3	4	2	1	2	4	4
Gråand - par	30	44	50	65	57	43	62
Atlingand - par	6	6	4	2	0-1	1	12
Spidsand - par	15	18	6	1	2	2	3
Skeand - par	16	31	7	4	6	2	13
Rørhøg - par	1	2	2	1	2	2	1
Strandskade - par	8	18	13	8	8	7	7
Klyde - par	252	345	97	68	46	28	42
Højle	0	0	0	0	0	1	0-1
Vibe - par	112	192	128	128	100	114	130
Engryle - par	15	115	82	33	22	25	20
Brushane - ynglehunner	93	160	75	40	32	20	42
Brushane - dansehanner	55	78	30	20	10	11	19-20
Dobbeltbekkasin - par	15	16	4	4	2	2	5
Stor kobbersnepe - par	81	153	101	72	67	74	57
Stor regnspeve - par	0	0	1	5	3	3	3
Rødben - par	98	507	515	174	74	103	122
Hættemåge - par	174	289	5	2	1	0	0
Stormmåge - par	5	3	2	2	0	0	2
Havterne - par	50	90	24	10	4	1	1
Landsvale - par	8	6	5	7	10	5	9
Gul vipstjert - par	50	89	41	34	54-55	86	57
Sivsanger - sangterritorier	163(1975)	68	75	-	-	81	-
Tornsanger - sangterritorier	1	2	6	5	12	20	11

Tabel 2. Antal registrerede ungefamilier (klyde: registrerede antal unger pr. ynglepar) i 1998-2012 - perioden hvor dette er undersøgt for alle de inkluderede arter.

	1998-2001	2002-2005	2006-2009	2010	2011	2012
Gråand	6	4	7	8	5	5
Atlingand	0,3	0	0	0	0	5
Skeand	0	0,5	0	0	0	3
Strandskade	1	0	1	0	1	1-2
Vibe	27	52	47	33	49	65
Engryle	24	20	9	9	5	7
Brushane	8	21	11	11	3	30
Stor kobbersnepe	24	25	21	22	18	26
Stor regnspeve	0	0	1	0	0	0
Rødben	64	67	52	21	25	46
Klyde	0,14	0,18	0,30	0,00	0,18	0,00

Bedste ynglesæson for atlingand og skeand i flere årtier

Ikke kun brushanen var i stand til at udnytte årets våde enge, også atlingand og skeand – to svømmeænder tilknyttet engen – havde en usædvanlig god ynglesæson. Arterne optrådte talrigt (Tabel 1), og de 12 par atlingænder, der blev registreret, er det største antal siden 1989. Men både skeand og atlingand havde også en usædvanlig god ynglesucces. Der blev registreret 5 æltingekuld hos atlingand og 3 hos skeand, og det er flere, end der er set de sidste 20-30 år tilsammen for de to arter.

Livsfarlige prædatorer ved ynglestart og stor tilbagegang hos stor kobbersneppe

Selv om der er langt til den nærmeste ynglelokalitet, bliver vandrefalk hvert år en hyppigere gæst på Tipperne i engfuglenes yngletid. Vandrefalken er utvivlsomt den farligste prædator, der findes for voksne, ynglende vadefugle i området, og forekomsten af tre vandrefalke på Tipperne og den nordlige del af Værnengene fra den 14. april til midt i maj i 2012 må have gjort området meget usikkert i perioden, hvor de ynglende engfugle etablerer sig.

Det er umuligt at påvise den præcise virkning af tilstedeværelsen af vandrefalkene, men 17 af de 74 par store kobbersnepper på Tipperne i 2011 manglede i 2012 – en tilbagegang på 23 % – og på den nordlige del af Værnengene manglede 14 af de 28 par fra 2011. Den ene af vandrefalkene blev set slå brushaner på dansepladsen på det nordlige Værnengene, og denne vandrefalk jagede på Tipperne særligt i den sydøstlige del. I dette område sås en tilbagegang fra 12 par store kobbersnepper i 2011 til 1 par i 2012.

Selv om antallet af ynglepar gik markant ned, havde stor kobbersneppe alligevel en ynglesæson over gennemsnittet. Det skyldes, at der var en usædvanlig god klækningssucces (Tabel 3) og en meget høj ungeoverlevelse.

Tabel 3. Andel af reder (%) af undersøgte vadefugle, hvor æggene blev spist af andre fugle eller rovpattedyr. Beregnet ud fra kontrollerede reders gennemsnitlige daglige overlevelse i 1986-2012 - perioden hvor dette er undersøgt. - : for få data.

	1986-1990	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2010	2011	2012
Strandskade	33	59	96	100	98	-	-
Vibe	39	52	84	74	60	84	44
Engryle	31	48	72	51	43	82	76
Brushane	34	51	87	72	63	-	59
Stor kobbersneppe	34	54	94	69	74	71	36
Rødben	21	54	87	77	66	82	63

Farvemærkning binder Tippeternes ynglefugle sammen med rast- og vinterkvarterer

Engryle indgår som den eneste ynglefugl i et farvemærkningsprojekt på Tipperne. Farvemærkningen har givet en genmelding fra vinterkvarteret i Mauretanien, og flere fugle er fundet på træk i Vestfrankrig, Belgien, Sydengland og det tyske Vadehav.

Men i 2012 blev der på Tipperne aflæst flere farvemærkede ynglefugle, som var mærket i udlandet. Mest interessant var en ynglende stor kobbersneppe i maj, som var mærket sidst på vinteren 2009 i Sydfrankrig. Samme fugl blev set i Spanien i vinteren 2010, i Portugal i vinteren 2011 og i 2011 også på forårstrækket i Holland. Herudover sås en brushane fra et hollandsk projekt på danseplads i maj, og en strandskade mærket i det hollandske Vadehav i marts havde rede tæt på Tipperhuset.

Ingen af de farvemærkede fugle fik unger. Værst gik det for brushanen, der blev fundet ædt af en vandrefalk en lille uge efter, at den blev aflæst på dansepladsen.

En brushane fra et hollandsk farvemærkningsprojekt havde etableret sig på en danseplads på det nordlige Værnengene. Her blev den aflæst 12. maj, og 18. maj blev den fundet, ædt af en vandrefalk på engen på Tipperne. Foto: Ole Thorup.

Engryler og kreaturer bruger de samme dele af engene når der er vådt

På Tipperne søges der gennemført en balanceret græsning, der på den ene side sikrer, at engene græsses, så engfuglene har tilstrækkeligt udsyn under rugningen, og at ungerne kan finde føde i lav vegetation og færdes uhindret under fødesøgning, og på den anden side sikrer, at kreaturerne ikke ødelægger alt for mange æg, når de græsser. I 2012 blev et større antal kreaturer holdt i et afgrænset område nogle uger efter udbindingen, hvor der kun var få fugle. Det havde en god indvirkning på ynglefuglene, og for de fleste arter var det kun en forholdsvis begrænset del af rederne, der blev ødelagt under græsningen. Af de 33 brushøns, der ynglede i enge med tidlig græsning, fik 28 unger, mens kun 5 måtte opgive at yngle på grund af enten græsning eller prædation.

Det våde forår, der gav de fleste andre arter en fantastisk sæson, gav dog særlige problemer for engrylerne. Engrylerne anlægger deres reder i forholdsvis tørre områder med kort vegetation, og lige præcis disse dele af engen er også de foretrukne opholdssteder for kreaturerne, når de lave dele af engen er våde. Mange reder af engryler i kreaturfennerne blev derfor ødelagt af kreaturer, og det var bl. a. tilfældet for alle de fire reder, der blev fundet og kontrolleret her.

Rødben havde en god ynglesæson i 2012 med flere unger end i de forrige to sæsoner. Her er vist en ringmærket unge af rødben. Foto: Ole Amstrup.